

Dr. M.I. KOZÜR
professzor
Szovjet Tudományos Akadémia
Állam- és Jogtudományi Intézete
/Szovjetunió, Moszkva/

A KOLHOZON BELÜLI VISZONYOK JOGI SZABÁLYOZÁSA A SZOVJETUNIÓ-
BAN ÉS A SZABÁLYOZÁS TOVÁBBI TÖKÉLETESÍTÉSÉNEK
PROBLÉMÁI

1. Az SZKP modern agrárpolitikájának alkalmazása jelentős változásokat tett lehetővé a Szovjetunió szocialista mezőgazdasága fejlődésében, hozzájárult a földművelés és az állattenyésztés felemelkedéséhez. Ez az SZKP és a szovjet állam tevékenységének egyik legnagyobb gazdasági és politikai eredménye az utóbbi évek során.

Az SZKP XXV. Kongresszusa, majd az SZKP Központi Bizottsága 1978. évi júliusi plénuma meghatározta a Kommunista Pártnak a mezőgazdaság általános intenzifikálására, a kolhoz és a szovhoz termelés hatékonyságának növelésére, a tudományos-műszaki haladás és az élenjáró tapasztalatok eredményeinek széleskörű gyakorlati átültetésére irányuló vonalát. Ezt az irányvonalat rögzíti a Szovjetunió 1977. évi Alkotmánya, amely arra kötelezi a szovjet államot, hogy segítse elő a kolhoz-szövetkezeti tulajdon fejlesztését és az össznépi tulajdonhoz való közeledését, valamint azt, hogy elmosódjanak a falu és a város közötti jelentős különbségek /12. és 19. cikkely/. Ezen az alapon a szovjet mezőgazdaság dinamikusan fejlődik és aktívan áll át a modern ipari bázisra. Változik és tökéletesedik a mezőgazdaság struktúrája, széleskörűen fejlődnek a mezőgazdasági termelés új szervezeti formái - a gazdaságok közötti és agráripari vállalatok és egyesülések - melyek száma 1979. elején több mint 8000 volt.¹

2. A Szovjetunió szocialista mezőgazdaság fejlődésé-

ben elért pozitív eredményekhez jelentős mértékben járultak hozzá a kolhozok: a szovjet parasztok szövetkezeti szervezetei, melyeket önkéntesen alakítottak abból a célból, hogy közösen folytassanak nagyüzemi szocialista mezőgazdasági termelést a társadalmi tulajdonban lévő termelőeszközök és a kollektív munka alapján.

A modern kolhozok nagyüzemi szocialista mezőgazdasági vállalatok. 1977 végén a Szovjetunióban 26,7 ezer kolhoz volt /a halászlát kolhozokat nem számítva/, melyekben a kolhozudvarok száma 13,1 milliót tett ki. Átlagosan egy kolhozra 491 udvar jutott, továbbá 6,6 ezer hektár mezőgazdasági hasznos terület, amiből a szántóföldek aránya 3,8 ezek hektár volt. Átlagosan 1977-ben egy kolhozra 3,7 millió rubel értékű álló- és forgóalapokból álló oszthatatlan alap jutott.²

1978-ban a kolhozok bruttó jövedelme 24,6 milliárd rubelt tett ki.

3. A kolhozok és az általuk létrehozott kolhozközi /gazdaságok közti/ vállalatok, szervezetek és egyesülések kialakulásában, megerősödésében és további fejlődésében a tudomány és a technika eredményeinek következetes alkalmazása és felhasználása, a gazdasági, politikai és szervezeti intézkedések végrehajtása mellett jelentős helyet foglalt el a kolhoztermelés fejlesztését előmozdító jogi eszközök szerepének növelése, a szovjet jog egésze, de különösen annak egyik fontos ága: a kolhozjog.

A szovjet kolhozjog szabályozásának tárgya a vagyoni, munkaügyi és szervezeti-igazgatási viszonyoknak egymással szorosan és elszakíthatatlanul összefüggő szerves komplexuma. Ezek a viszonyok a kolhoztagságon nyugszanak, mint olyan tartós konstituáló kolhozviszonyon, mely az összes többi kolhozviszony létrejöttének jogi előfeltételét képezi.

A kolhozjogi jogviszonyokat jogi természetüknél fogva két csoportra osztjuk: a kolhozon belüli és a külső kolhoz-

viszonyok csoportjaira. Ezek a csoportok a kolhoztagsággal való kapcsolatuk mértékében térnek el.

A jelen előadásban csak a kolhozon belüli viszonyok jogi szabályozásának elemzésével foglalkoztunk.

4. A kolhozon belüli viszonyok jogi szabályozására jellemző az állami és a kolhozon belüli szabályozás összekapcsolódása. A Szovjetunióban ezt az összekapcsolódást mindenek előtt az által érik el, hogy megvan a kolhozok minta alapszabályzata, melynek alapján mindegyik kolhoz saját maga dolgozza ki a maga saját alapszabályzatát.

A kolhozok érvényben lévő minta alapszabályzata sajátos jellegű normatív dokumentum. Ezt a dokumentumot a Kolhoztagok Harmadik Összövetségi Kongresszusa vitatta meg és fogadta el, majd 1969. november 28-án a Szovjetunió Minisztertanácsa és az SZKP Központi Bizottsága határozattal erősítette meg és ilymódon az egyidejűleg pártutasítás és kormányrendelet erejű is.³

Az 1969. évi minta alapszabályzatban összefoglalták mindannak a legjavát, amit a kolhozépítés gyakorlata gyűjtött össze az eltelt években. Az alapszabályzat a kolhozépítés lenini elvein nyugszik, ezeket az elveket rögzíti jogilag, aminek következtében ezek az elvek egyidejűleg jogi elvekké is válnak. A kolhozok minta alapszabályzata tartalmában kifejezi a kolhozparaszság sokoldalu tevékenységének egységét, valamennyi kolhoz céljának közösségét. Az alapszabályzat konkrétan figyelembe veszi a kolhoz sajátosságait, a kolhoz életének és tevékenységének sajátos jellegét, a kolhoztagok specifikumát. A minta alapszabályzat képezi alapját a kolhozok társadalmi viszonyait közvetlenül szabályozó jogi normák egész rendszerének és ebben az értelemben a kolhozzog alapvető forrása.

A kolhozok 1969. évi minta alapszabályzata teljes mér-

tékben tükrözi azokat a nagy szociális-gazdasági átalakulásokat, amelyek a szovjet faluban mentek végbe és azokat a jelentős változásokat, amelyek a kolhozok jogi helyzetében, föld-, vagyoni-, munkaügyi- és igazgatási viszonylataik fejlődésében mentek végbe a mezőgazdasági termelőszövetkezetek 1935. évi minta alapszabályzata elfogadása óta eltelt időben.

A kolhozok minta alapszabályzatában világosan kifejezésre jutnak a szovjetunióbeli kolhozépítés további fejlesztésének alapvető irányai. Ezek a kolhoztulajdon megerősítése és fejlesztése, valamint kolhozok gazdasági önállósága alapján történt kibővítése, a kolhoztagok társadalmi jogainak és kötelezettségeinek kiszélesítése, a jogok garanciáinak lefektetése, a kolhozbeli demokrácia fejlesztése, a kolhoztagok széles tömegeinek a kolhoz termelés irányításába való bevonása.

5. A minta alapszabályzat és az egyes kolhozok alapszabályzatai elsősorban a kolhozon belüli viszonyokat rendezik, de rendeznek bizonyos külső kolhozviszonyokat is, bár nem teljeskörűen, hanem csak alapjában véve. Részletesen a kolhozon belüli élet sok vonatkozását a konkrét viszonyok és minden egyes kolhoz sajátosságai figyelembe vételével a belső szabályzat szabályai, a munkabérre vonatkozó rendelkezések, a kolhozon belüli elszámolásra vonatkozó rendelkezések, stb. szabályozzák. Kidolgozásukat a kolhozok minta alapszabályzata irta elő. Ilymódon a kolhozok szövetségi tanácsának 1970. március 4-én kelt határozata jóváhagyta "A kolhozok belső szabályzatának minta szabályait", amelyek szabályozzák a termelés megszervezésének a kérdéseit, a munkaügyi kérdéseket, meghatározzák a munkanap időtartamát és beosztását, a szabadnapok és az évi szabadságok kiadásának rendjét, a munkaképes kolhoztagok közös gazdaságokban végzett munka minimumát, az ösztönző intézkedések és a fegyelmi

intézkedések alkalmazását, előírják a munkavédelmi intézkedéseket, és a kolhoztagok személyes szükségleteinek ki-elégítését.

Az 1969. évi minta alapszabályzat a korábbinál teljesebb körben szabályozza a kolhoz termelési és kulturális-nevelő tevékenységének különböző oldalait, szabatosan és részletesen határozza meg a kolhoz céljait és feladatait, a kolhozba való belépés és a kolhozból való kilépés rendjét az önkéntesség elve alapján, kiszólesíti a kolhoztagok jogait és kötelezettségeit. A minta alapszabályzat jelentős mértékben kibővítette a kolhozjog hatáskörét, azaz a meghatározott módon szabályzandó társadalmi kolhozviszonyok szélesebb körére terjed ki. Ez az alapszabályzat szabatosan és szélesebb körben határozta meg a kolhoznak mint gazdasági alanynak a jogképességét és alapszabályzatban kifejezett célok és feladatok megvalósítását célzó külső vagyoni és egyéb jogviszonyokba való képes vonatkozásában. A minta alapszabályzat fontos új eleme az 1935. évi minta alapszabályzathoz képest az, hogy jogot ad a kolhozoknak arra, hogy önkéntesen vegyenek részt a kolhozközi és állami- kolhoz vállalatok és szervezetek tevékenységében, egyesülésekbe és szövetségekbe lépjenek.

6. A kolhozok 1969. évi minta alapszabályzatának elfogadása jelentős mértékben megújított igen sok kolhozjogi normát és intézményt.

Az alapszabályzat egy sor kolhozviszony jogi szabályozásában kitöltötte a fehér foltokat, részletesebben határozta meg a kolhoz joghelyzetét.

A kolhozok 1969. évi minta alapszabályzata egy sor kolhozjogi intézményt összhangba hozott a kolhozrendszer fejlődése modern szakaszának követelményeivel, új tartalommal töltötte meg őket. Ilyen intézmény a kolhoztagság intézménye, a kolhoztulajdon jogintézménye, a termelési,

gazdasági és pénzügyi tevékenység jogi szabályozásának intézménye, a kolhozok bruttó termelése és jövedelme felosztása jogi szabályozásának intézménye, a munkaszervezés és a munkabér jogintézménye, a kolhozügyek irányításának jogintézménye és egy sor más jogintézmény. Ezzel együtt az alapszabályzat új intézményeket vezetett be. Ilyenek a kolhoztagok társadalombiztosítási joga, az anyagi és az erkölcsi ösztönzéshez való jog, a kiváló termelési eredmények és a kolhozzal szembeni más érdemek vonatkozásában, ideértve olyan új elemet mint amilyen az "Érdemes kolhoztag" és a "Tiszteletbeli kolhoztag" cím odaítélése, a kolhoztag anyagi felelőssége a munkaköri köteleességek teljesítése során általuk a kolhozvagyonban okozott kárért, stb. Ugyanakkor az alapszabályzat kihagyott elavult normákat és intézményeket. Ilyenek voltak azok, amelyek meghatározták a kolhozba belépő egyéni parasztok vagyonának köztulajdonbavételi rendjét, e vagyon beszámítását az oszthatatlan alapba, továbbá a részesedési hozzájárulást; a kolhoztermelés felülről történő tervezésének elavult rendjét; a jövedelmek munkaegységek szerint történő elosztását és ennek az elosztásnak a jellegét; a pénzbüntetést mint a fegyelmi ráhatás eszközét.

A kolhoz minta alapszabályzata és a kolhoztagok harmadik összfűvetségi kongresszusának más határozatai jelentős mértékben fejlesztették és gazdagították a kolhozzogot, új tartalmat adva annak és új horizontokat nyitottak meg a kolhozzog tudományának fejlesztésében.

A kolhozzviszonyoknak az 1969. évi minta alapszabályzat alapján történő szabályozása terén szerzett 10 éves tapasztalat meggyőzően tanuskodik arról, hogy ez a fontos politikai és jogi okmány aktívan segíti elő az SZKP lenini agrárpolitikájának a Szovjetunió mezőgazdasága kolhozztermelési szektorában történő megvalósítását. Ez a politika, melyet az SZKP Központi Bizottsága több plénumban a Párt

XXIII., XXIV. és XXV. Kongresszusai is rögzítette, hosszú távu programját képezi azokban a gazdasági, anyagi-műszaki, szervezeti, jogi és szociális intézkedéseknek, amelyek a szocialista mezőgazdaság sokoldalu felemelkedését biztosítják. E politikát mély tudományosság, komplexitás és rendszerszerűség jellemzi.

7. Az 1969. évi minta alapszabályzatot áthatja a kolhoztulajdon általános megerősítésének és fejlesztésének gondolata. A kolhoztulajdon a kolhoz által használt föld állami tulajdonával együtt a kolhoz gazdasági alapja. Az alapszabályzat megteremti a szervezeti jogi előfeltételeket a mezőgazdaság társadalmassitottsági szintjének további növelésére, a termelés koncentrációjára és specializációjára, a kolhoztulajdon és az össznépi tulajdon további egymáshoz való közelítésére. Ennek figyelembevételével az alapszabályzat meghatározta a kolhozvagyon jogrendjét, megállapította a kolhoztulajdon jogi objektumainak hozzávetőleges körét, szabatosan szétválasztotta a kolhozok vagyonát termelési álló- és forgóalapokra, gazdasági ösztönzési és társadalmi rendeltetési alapokra /kulturális-jóléti alap, szociális ellátási alap, a kolhoztagoknak nyújtandó anyagi segítség alapja, a kolhoztagok és a szakemberek anyagi ösztönzésének alapja, tartalékalap/, ami lehetővé teszi, hogy teljesebbkörűen határozzák meg azok jogrendjét.

Az alapszabályzat szabályozta valamennyi alap eredeti keletkezésének, későbbi megújításának vagy feltöltésének és növelésének rendjét, meghatározta - céljainak megfelelően - a különböző alapok birtoklásával, felhasználásával és kezelésével kapcsolatos rendet.

A termelői állóalapok és az anyagi forgóeszközök, melyek a kolhozok tulajdonában voltak /a halászati kolhozokat számításon kívül hagyva/ 1976. végén a mérlegösszeg alapján 104814 millió rubelt tettek ki, amiből a mezőgazda-

sági termelési állóalapot összege 72872 millió rubel volt.⁴

A minta alapszabályzat a kolhoz társadalmi alapjai strukturájának meghatározásánál, azok jogrendjének leszögezésénél, abból indul ki, hogy biztosítani kell a kolhozokban a bővített szocialista ujratermelést és a kolhoztagok anyagi és kulturális szükségleteinek maximális kielégítését. Kimondja, hogy a kolhoz vagyonával és pénzeszközeivel való rendelkezés csak magát a kolhozot illet meg és a kolhoz ezzel a jogával különböző szervein keresztül él.

Ugyanakkor a kolhozot az alapszabályzat arra kötelezi, hogy ne engedje meg az eszközök elvonását tevékenységével össze nem függő célokra. Kötelezi a kolhoztagokat, hogy őrizték, védjék és erősítsék az állami és a kolhoz tulajdont, ne engedjék meg a gazdaságtalanságból eredő pazarlást és a társadalmi javakkal szembeni hanyag magatartást. Fontos új eleme az alapszabályzatnak, hogy megállapítja milyen rendben kell megtéríteni a kolhoztagoknak azt az anyagi kárt, melyet saját hibájukból okoztak a kolhoz társadalmi tulajdonában.

Nagy jelentőséggel bír a kolhozok jövedelemelosztásának elvileg új rendje, melynek bevezetésével biztosítani kell a felhalmozás és a fogyasztás helyes összekapcsolódását, a termelési, a biztosítási és a kulturális-jóléti társadalmi alapok állandó növelését, a kolhoztagok életszínvonalának emelését.

8. Az alapszabályzat tükrözi a kolhozok gazdasági önállóságának kibővülését, a termelő tevékenység tervezési és szervezési kérdéseit, a gazdaság szakosodását, a társadalmi alapok céljának és rendeltetésének meghatározását jellegük és felhasználási rendjük vonatkozásában.

Az 1935. évi minta alapszabályzattól eltérően, amely a kolhoztermelés felülről való tervezését írta elő, az 1969. évi alapszabályzat abból indul ki, hogy a mezőgazdasági termelés fejlesztési terveit maguknak a kolhozoknak kell elfogadniuk és jóváhagyniuk.

A tervek kidolgozásánál a kolhoz abból indul ki, hogy biztosítani kell a bővített ujratermelést, a mezőgazdasági termékek állami felvásárlásaira vonatkozó szerződések teljesítését, a gabona és az államnak szükséges más termékek terven felüli eladását, a kolhoztagok anyagi és kulturális szükségleteinek kielégítését.

Az SZKP XXV. Kongresszusa szükségesnek tartotta, hogy megőrizték a mezőgazdasági termékek felvásárlásainak rögzített terveit, valamint a gazdaságokat terven felüli eladásra felemelt árakkal történő ösztönzésre készítsék. Mindazonáltal - ahogy azt L.I. Brezsnyev elvtárs az SZKP Központi Bizottsága 1978. évi júliusi plénümán tartott beszámolójában kiemelte - az utóbbi időben a felvásárlások rögzített tervei mellett ún. általános felvásárlási volume-
neket, különböző pótlólagos feladatokat kezdenek megállapítani. Lényegében a tervekben egyfajta sokféleség kezd mutatkozni. Itt-ott ujja született a tervek gyakori és megalapozatlan változtatásainak gyakorlata. Ez csökkenti a terv mozgósító erejét, negatívan tükröződik a termelés és a gazdasági tevékenység megszervezésében, lanyhán ösztönöz csak a termelés növekedéséért vívott harcban.

Az SZKP Központi Bizottságának plénuma határozatában rámutatott arra, hogy a mezőgazdasági termékek felvásárlása tervezésének területén fel kell számolni a tervek sokféleségét és a tizenegyedik ötéves tervtől kezdve, a köztársaságok, a határvidékek, a területek, a körzetek, a kolhozok és a szovhozok számára egységes, feszített, de reális tervet kell készíteni a mezőgazdasági termékek ötéves fel-

vásárlására évenkénti bontásban.

A plénum követelte, hogy biztosítsák a magas termelési és eladási mutatókat elérni kívánó gazdaságok ösztönzési rendszerének további javítását.⁵

Mindez hozzájárul majd a kolhoztermelés tervezési stabilitása elvének megerősítéséhez, valamint a kolhozoknak a termelés és a mezőgazdasági termékek állami eladása növekedésében anyagi érdekeltsége növeléséhez.

Mindez megindokolja annak szükségességét, hogy intenzívebben vizsgáljuk a kolhoztermelés anyagi ösztönzése, tervezése és jogi szabályozása továbbfejlesztésének elméleti kérdéseit.

9. Az alapszabályzat kimondja, hogy a termelés és a munkaügyi megszervezésének formáit a kolhoz rögzíti le és alkalmazza a gazdaság konkrét viszonyaitól, a gépesítés színvonalától, a termelés specializációjától és technológiájától függően. Az alapszabályzat a kolhozoknak széles jogokat biztosít arra, hogy fejlesszék kisegítő vállalatokat és iparágakat. Ezek létrehozása fontos eszköz, a mezőgazdasági termelés szezonális jellege káros következményeinek felszámolásában, hozzájárul a kolhozok gazdaságának megerősítéséhez, növeli a társadalmi termelés, valamint a kolhoztagok munkával szerzett jövedelmeinek szerepét.

A kolhozokban elsősorban azokat a melléküzemágakat kell fejleszteni, melyek a mezőgazdasági termékek feldolgozásával és tárolásával, építőanyagok termelésével foglalkoznak vagy helyi anyagokból állítanak elő közfogyasztási cikkeket.

10. A fejlett szocializmus társadalmainak hatalmas eredménye, hogy figyelembe veszi azt a közeledési folyamatot, amely a munkások, az alkalmazottak és a kolhoztagok

termelési-, munka-, szociális ellátási-, kulturális- és életviszonyaiban zajlott le a szocialista tulajdon kolhozszövetkezeti formája és az állami tulajdon közötti közeledés elért szintje alapján. Ennek eredményeképpen a Szovjetunió 1977. évi Alkotmánya /39-69. cikkely/ egyforma jogokat és kötelezettségeket állapít meg a munkások, az alkalmazottak és a kolhoztagok számára. Csupán a munkaidő hosszának megállapítását és a szabadság idejének megállapítását utalja a Szovjetunió Alkotmányának 41. cikkelye maguknak a kolhozoknak az illetékességi körébe. Ennek kapcsán figyelembe kell venni, hogy a kolhozok gazdasági fejlődésének modern színvonala - épp úgy, mint az ország sok kolhozának gyakorlata - lehetővé teszi, hogy a kolhozokban mindenütt - épp úgy ahogy ez a szovhozokban is van - bevezessék a 41 órás munkahetet és ugyanazt az időtartamu évi szabadságot, amelyet már a szovjet munkaügyi törvényalkotás a szovhozok dolgozói részére megállapított. Konkrétan a kolhozok életének ezeket a kérdéseit minden egyes kolhoz alapszabályzata és belső szervezési szabályai rendezik a termelői-gazdasági tevékenység kialakult körülményei figyelembevételével. Külön hangsúlyoznunk kell, hogy jelentősen bővült a szovjet állampolgárok - köztük a kolhoztagok - olyan alkotmányos joga, mint a munkához való jog. Az alkotmány 40. cikkelyének értelmében a munkához való jog nemcsak azt a jogot foglalja magában, hogy az állampolgár garantáltan munkát kapjon és ezért a munkáért megkapja a munka mennyiségének és minőségének megfelelő díjazást, amely nem lehet alacsonyabb mint az állam által megállapított minimum, de magában foglalja a foglalkozás megválasztásához, a hivatással, a képességekkel, a szakmai előképzettséggel, a végzettséggel összhangban lévő hivatás és foglalkozás megválasztásához való jogot és társadalmi szükségletek figyelembevételével. A mezőgazdasági dolgozónál e jog reális megvalósulása - a mezőgazdasági termelés szezonális jellegének figyelembevételével - abban fejeződik ki, hogy a dolgozó számára biztosítják az alapvető

/mezőgazdasági/ és a kiegészítő munkafunkciót /ez utóbbit abban az időszakban, amikor az alapvető munkafunkcióval összefüggésben nincsen munka/. A Szovjetunió alkotmányának cikkelyeivel összhangban kell majd hozni a kolhozok minta alapszabályzatának és az egyes kolhozok konkrét szabályzatainak megfelelő pontjait.

11. A kolhoztagok jövedelmeinek alapvető forrása a kolhoz társadalmi gazdasága. Éppen ebben tükröződik első-sorban a kolhozokban a társadalmi és egyéni érdekek teljes összekapcsolódásának elve.

A kolhozokban a munkabér összhangban van annak a munkának a mennyiségével és minőségével, amelyet minden-egy kolhoztag végez a társadalmi gazdaságban. Ennek az az elv az alapja, hogy a jó munkáért, a jobb eredményekért magasabb díjazás jár.

Az SZKP Központi Bizottsága 1965. évi márciusi plénuma óta a kolhoztagok munkáért történő díjazása kétszerezésére nőtt.⁶ Az SZKP XXV. Kongresszusa kötelezővé tette, hogy tökéletesítsék a kolhoztagok munkadíjazásának megszervezését annak az alapján, hogy következetesen hozzák közelebb a munkadíjak színvonalát a kolhozok és az állami mezőgazdasági vállalatok között olyan mértékben, amilyen mértékben kiegyenlítődik közöttük a munkatermelékenység színvonala és amilyen mértékben kiegyenlítődnek a munkafeltételek; erősebben függjön a munkáért járó díjazás mértéke a munkavégző eredményeitől; nagyobb legyen az egység az egyforma bonyolultságú, egyforma nehézségű és egyforma intenzitású munkák díjazásában.⁷

A termelés és a munkatermelékenység növekedésének alapján a X. öt éves tervben előirányozták, hogy átlagosan 24-25 %-kal növekszik a kolhoztagoknak a társadalmi gazdaságokból származó jövedelme.

A kolhoz tagjainak munkadíja a munkatermelékenység előzetes növekedése alapján emelkedjék. A minta alapszabályzat 36. pontjának értelmében a kolhoz a munkabéralapot a megszerzett bruttó jövedelemből képezi. Ennek során a termékek értékesítéséből és a más forrásokból származó pénzeszközöket a kolhoz elsősorban arra használja fel, hogy a kolhoztagokkal, azok végzett munkája alapján elszámol.

Miután bevezették a kolhoztagok garantált munkaidéjét a munka díjazására fordított bruttó jövedelem-hányad átlagosan 60-63 %-ot tesz ki.⁸

Az a feladat, hogy a társadalmi gazdaság fejlesztéséből, a mezőgazdasági termelés növekedéséből, a munkatermelékenységének növeléséből növeljék a gazdaságilag gyenge kolhozokban a munkadíjat a garantált munkadíj színvonalára.

Abból a célból, hogy kielégítsék a kolhoztagok mezőgazdasági termékek iránti igényeit a kolhozokban naturális alapot hoznak létre, amelybe a gabona és más termékek, valamint a takarmányok bruttó termelésének meghatározott részét viszik be. Ezeket a termékeket és takarmányokat vagy beleszámítják a munkadíjakba vagy pedig eladják a kolhoztagoknak olyan mennyiségben és olyan rend szerint, ahogy azt a kolhoz tagjainak közgyűlése meghatározza. /Lásd a kolhozok minta alapszabályzata 29. pontját./

Azokban az esetekben, amikor a munkabéralap a kolhozban kizárólag pénzbeni, a naturális termékeket a munkabérbe számítva adják el a kolhoztagoknak. A kolhoztagok kívánsága esetén a naturális termékeket pénzzel lehet helyettesíteni úgy, hogy azokat állami felvásárlási árakon értékelik.

Abból a célból, hogy növekedjék a kolhoztagok érdekeltsége a mezőgazdasági termelés fokozásában, a mezőgazdasági termékek minőségének javításában és a mezőgazdasági

termelés önköltségének csökkentésében, az alapmunkabéren kívül még pótlólagos munkabért is fizetnek és az anyagi ösztönzés más fajtáit is alkalmazzák.

Az SZKP Központi Bizottsága 1978. évi júliusi plénuma szükségesnek mondotta ki pótlólagos intézkedések kidolgozását abból a célból, hogy erősödjék a kapcsolat a kolhoztagok anyagi ösztönzése, valamint munkaeredményeik, továbbá a termelői alapok és az anyagi tartalékok hatékony felhasználása között. A plénum azt is követelte, hogy javítsák a gazdaságok vezetőinek és szakembereinek premizálási rendszerét.

12. Az 1969. évi kolhoz minta alapszabályzat és az azt továbbfejlesztő törvénykezés alapján jelentős mértékben javították a kolhoztagok társadalombiztosítását, szociális ellátását, valamint a nekik nyújtott kulturális és jóléti szolgáltatásokat.

Az 1978. július 6-i "A kolhoztagok nyugdíjellátása további javításáról" szóló törvénnyel⁹ összhangban 1980. január 1-től havi 28 rubelre emelkedik a kolhoztagok minimális öregségi nyugdíjának összege, nyugdíjat állapítanak meg azoknak a kolhozból kiváló kolhoztagoknak a részére, akiknek a kolhozokban, az állami vállalatoknál, szervezeteknél és intézményeknél megvan az ehhez szükséges munkában letöltött idejük. Pótlékokkal növelik majd a rokkantak első csoportjához tartozó kolhoztagok és az őket gondozó személyek nyugdíját.

Ilymódon a kolhoztagok, a munkások és az alkalmazottak szociális ellátása és társadalombiztosítása már annyira közel került egymáshoz, hogy véleményünk szerint minden alap megvan arra, hogy felvessük a valamennyi szovjet állampolgár számára egységes szociális ellátási és társadalombiztosítási rendszer létrehozásának kérdését az ebből származó valamennyi jogi következménnyel együtt.

13. Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy távlatilag a kolhozokban érvényes munkaviszonyok jogi szabályozásában új lépést kell tenni annak érdekében, hogy továbbbővítsük a kolhoztagoknak biztosított munkával kapcsolatos garanciákat és munkájuk szabályozását közelebb hozzuk a munkások és alkalmazottak munkájának szabályozásához. Ezzel kapcsolatban célszerűnek látszik, hogy a kolhozok számára olyan normákat és szabályokat dolgozzunk ki, amelyeket jelenleg a munkások és az alkalmazottak vonatkozásában használunk. Ilyenek a heti 41 órás munkaidő, a minimális 15 napos fizetett szabadság, a minimális munkabér és a minimális nyugdíjak összegének a kolhoztagokra való kiterjesztése, a kolhozban való munkában eltöltött időnek az állami nyugdíjakhoz szükséges munkában eltöltött időbe való becsapítása.

Szabatos jogi szabályozást igényelnek az olyan kérdések, mint a kolhoztagok ideiglenesen más munkára történő áthelyezése; a kolhoztagok tuloráztatása; a 12-16 éves serdülőkorúak munkába való bevonása; a kolhozokban ledolgozott munkaidő összesített számbavétele; a kolhoztagok szolgálati kiküldetésének díjazása; a kényszerű munkaszünetek díjazása, valamint a kolhoztagok anyagi felelőssége az általuk a kolhozvagyonban munkafunkciójuk teljesítése közben okozott kárért.¹⁰

Tovább kell szélesíteni a kolhoztagokat megillető munkajog jogi garanciáit is, valamint e jogok védelmének bírósági rendjét.

Mindez megindokolja, miért kell kibővítenünk és elmélyítenünk a kolhoztagok munkájával és anyagi ösztönzésével kapcsolatos jogi szabályozás körét és az erre a kérdésre vonatkozó tudományos kutatásokat.

14. Az 1969. évi kolhoz minta alapszabályzat még nagyobb teret nyit a kolhoztagoknak a társadalmi termelés

irányításában való részvétele előtt, mivel bevezeti a kolhoztagok brigád- és más üzemegység gyűléseit. Az alapszabályzat lehetőséget ad arra, hogy a nagy kolhozokban legfelső irányítási szervként összehívják a meghatalmazottak gyűléseit, kimondja, hogy a kolhozokban hozzanak létre különböző társadalmi- kisegítő szervezeteket. Ez a minta alapszabályzat az 1935. évi alapszabályzatnál szélesebb körűen határozza meg a kolhozok irányító szerveinek és tisztségviselőinek feladatait, funkcióit és illetékes-ségét. Kimondja azt is, hogy a kolhoz irányítása és a kolhoz elnöke, valamint a revíziós bizottság a közgyűlés belátása szerint titkos vagy nyílt szavazással kerüljön megválasztásra.

Kétségtelenül fontos új lépés a kolhozdemokrácia és általában a szocialista demokrácia fejlődésében a kolhozok tanácsainak megalakulása. Ezek a választott kolhozszervek a körzetekben, a területeken, a határvidékeken, a köztársaságokban és a központokban arra hivatottak, hogy jelentős mértékben járuljanak hozzá a kolhozok vezetésének demokratizálásához az által, hogy kollektíven tárgyalják meg a kolhozok életének és tevékenységének legfontosabb kérdéseit, összefoglalják a termelés megszervezésének tapasztalatait és ajánlásokat dolgoznak ki a társadalmi gazdaság növekedési tartalékainak legteljesebb felhasználására. Állandó figyelmet kell fordítani e szervek jogi természetének kutatására, tevékenységük általánosítására, a kolhozokkal fenntartott kölcsönös kapcsolataikra.

15. A fentiek azt mutatják, hogy az 1979. évi kolhoz minta alapszabályzat olyan alapvető normatív dokumentum, amely a kolhozépitkezés területén a fejlett szocializmus időszakában szabályozza a társadalmi viszonyokat és ezzel egyidejűleg aktívan fejezi ki és jogilag rögzíti pártunknak a Szovjetunió mezőgazdasága kolhoz-termelési szektorában folytatott lenini agrárpolitikáját. Ugyanakkor az

1969. évi kolhoz minta alapszabályzat alkalmazásának 10 éves tapasztalatai arról tanuszkodnak, hogy a kolhozok életében és tevékenységében - a mezőgazdasági termelésnek a gazdaságok közötti kooperáció és az agráripari integráció alapján történő széleskörű specializációja és koncentrációja viszonyai közepette - egy sor olyan új kérdés merült fel, melyet szervezeti szabályzatilag kell rendezni. Ezek a kérdések többek között azzal függenek össze, hogy a kolhozokban a termelést és az irányítást műhelyszerűen szervezik, hogy a kolhoztagok belépnek a szakszervezet soraiba, hogy tovább szélesednek a kolhoztagok társadalmi-gazdasági jogai, hogy bővülnek e jogok megvalósításának törvényes garanciái, hogy szabatosabban rögzíti a kolhozok szakszervezeti bizottságainak jogait és kötelezettségeit, hogy fejlődik a kolhozok társadalmi alapjainak strukturája, és jogrendszere, hogy bővül a kolhozok szerződéses viszonyainak köre és újfajta szerződések jelennek meg /pl. a gazdaságok közötti kooperációról szóló szerződések/, hogy a kolhozok részt vesznek a mezőgazdasági termelési egyesülések tevékenységében és ezzel kapcsolatban gyakran megváltozik ezeknek a kolhozoknak a jogállása, hogy növekszik a kolhozok tanácsainak szerepe a kolhozokban folyó termelés és a kolhozdemokrácia fejlődési folyamatainak irányításában.

A legközelebbi jövőben lényegében ezekben az irányokban fejlődik majd tovább a jogi szabályozás mind a kolhozon belüli, mind pedig a kolhozok külső kapcsolatai tekintetében. A jogi szabályozás történhet úgy, hogy olyan új normatív dokumentumokat fogadnak el, melyet a kolhozviszonyok különböző fajtáinak jogi rendezését vannak hivatva tökéletesíteni és úgy is, hogy megfelelő változtatásokat és kiegészítéseket eszközölnek a jelenleg érvénybenlévő kolhoz alapszabályzatban, amihez a kolhoztagok új kongresszusának összehívására van szükség. Mind a két út lehetséges.

Jegyzetek

1. Lásd a Pravda 1979. január 20. számát
2. Lásd a "Szovjetunió népgazdaság 1977-ben. Statisztikai évkönyv". Moszkva "Statisztika" 1978.271-272.o./oroszul/
3. SZP SZSZSZR. 1969. 26. sz. 160. oldal
4. Lásd "A Szovjetunió népgazdaság 60 év alatt. Jubileumi statisztikai évkönyv", "Statisztika" 1977. 291. o. /oroszul/
5. Lásd az SZKP KB plénumának 1978. július 4-én elfogadott határozata "A Szovjetunió mezőgazdaságának további fejlesztéséről". "KOLOSZ" Kiadó, Moszkva, 1978. 60. o.
6. Lásd a Pravda 1978. július 5. számát
7. "Az SZKP XXV. Kongresszusának anyagai" Politizdat, 1976. 217. old. /oroszul/
8. Lásd "Számvitel és pénzügyek a kolhozokban és a szovhozokban", 1973. 1. szám 2-3. o. /oroszul/
9. "Izvesztija", 1978. július 8.
10. Részletesebben erről: M.I. KOZÜR; Munkaviszonyok a kolhozban és azok jogi szabályozása /"A szocialista jog és a műszaki tudományos forradalom" c. könyvben/ Nauka Kiadó, 1979. 232-244. o. /oroszul/